

LES DELEGACIONS DE PALESTRA A BELLPUIG I ENTORN

per Ramon Miró i Baldrich

0. MOTIVACIÓ

Vam treballar ja algunes dades que havíem trobat sobre Palestra a Bellpuig tot elaborant un apartat del número de *Gent de casa* que dedicarem a *Bellpuig i la llengua* (Bellpuig, març de 2007). Fou la crònica de l'acte celebrat el tres de maig de 1931, al teatre Victòria, on participà com a protagonista principal el president de Palestra, Pompeu Fabra.

La lectura de diversos estudis de Lluís Duran sobre el tema i el seguiment de notícies aparegudes a *Lo Pregoner*, *La Voz de Urgel/La Veu d'Urgell* i *Crònica Targarina* en aquells anys, ens ha animat a reprendre el tema, analitzar més dades i reflexionar sobre la seva vitalitat al nostre entorn, amb el benentès que, deixant de banda ara el cas de Tàrrrega, només les dades sobre Bellpuig i Mollerussa tenen una certa completud.

De fet, la consulta dels estudis de Duran mostra també un biaix d'activitats donades, especialment, pels diaris *La Publicitat* i *El Matí*, tot i que també n'hi ha de *La Veu de Catalunya* i d'algun altre.¹ Amb aquests diaris, trobem dades específiques sobre Tàrrrega, Lleida i Balaguer, d'on devien tenir-hi algun corresponçal. També de Juneda, si bé les dades de Juneda provenen en més quantitat de la consulta del llibre sobre l'aniversari del metge Josep Cornudella editat per l'Institut d'Estudis Ilerdencs.²

1) Les obres de Duran a què farem referència són Lluís DURAN, "Pompeu Fabra, exemple i guia per al catalanisme" a *Revista de Catalunya*, núm. 152 (05.2000), pàg. 56-69; ..., "Temps difícils per a una associació nacionalista de joves: Palestra (1934-1938)" a *Revista de Catalunya*, núm. 153 (07-08.2000), pàg. 42-54; ..., "Palestra: cultura, civisme i esport per als joves" a *Revista de Catalunya*, núm. 163 (06.2001), pàg. 25-42; ..., *Intel·ligència i caràcter. Palestra i la formació dels joves (1928-1939)*, Ed. Afers, Catarroja/Barcelona, 2007.

2) D.A., *Miscel·lània-Àlbum Commemoració centenari del naixement del Dr. Josep Cornudella (1895-1995)*, IEI/Ajuntament de Juneda, Lleida, 1995.

ARCS, I, PRAL.

Per les Noves Promocions FEU-VOS SOCI

de la

Protectora i de Palestra

Demaneu i ompliu les propostes

ACI MATEIX

PALESTRA

CORTS CATALANES, 302, PRAL.

Cartells editats per la seu central de Palestra a Barcelona.

Del nostre entorn sabem que hi hagué delegacions a Agramunt, a Bellpuig, a Tàrrrega, a Lleida, a Juneda, a Guissona, a Cervera, a la Seu d'Urgell. Una altra cosa és poder donar dades d'activitat més enllà de les dades puntuals que apareixen a les publicacions de l'època. Passa cosa semblant al que ens succeí en estudiar l'activitat de l'Ateneu Democràtic Prat de la Riba a Bellpuig, per al qual només les dades aparegudes a *Lo Pregoner* ens van proporcionar maons útils per configurar-ne l'edifici. És clar que, en aquest cas, el fet que el quinzenal s'hi identifiqués i en fos, en bona part, el portantveu ajudà a modelar-lo. També comptàvem amb un estudi global de referència, el d'Isidre Molas, sobre la Lliga Regionalista, la seva activitat i les delegacions que anà creant.

Un problema afegit és que aquest moviment, que en principi volia ser apolític i transversal, en la línia de la Unió Catalanista però adreçat al jovent, aviat es va veure superat per les delegacions que crearen, justament, els partits com Lliga Regionalista i Esquerra Republicana, que comprenien, en el seu si, les seccions de joventut i femenina pertinents. I encara un problema addicional fou l'aparició, amb poca diferència d'anys, de la Federació de Joves Cristians, que també es definia apolítica, però que coincidí, en una bona part d'ideari i d'orientació, amb Palestra o amb el jovent que s'hi havia sentit atret.

Tant és així, que Jaume Barrull ens recorda que a Tàrrrega “organitzaren la Federació els mateixos que havien muntat l'organització juvenil nacionalista Palestra”.³

1. ORIENTACIÓ I INICIS

Just a la sortida del període dictatorial, que aturà o relegà al mecenatge i a la iniciativa privada les activitats de promoció de la llengua, la cultura i la nació catalana, hi ha una colla d'articles que expressen l'interès per formar la joventut, com una extensió de l'interès per la formació de la infantesa, que ja era vetllat per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana (APEC).

Entre 1928 i 1930 trobem d'un costat articles de Batista i Roca a *Excursionisme* i a *La Publicitat* on es planteja com formar el caràcter dels joves i, per altra part, Josep Vicenç Foix proposa com a solució experiències culturals de base popular (DURAN, 2007, 49). Entre aquests anys hi ha una colla més de participants; Batista i Roca va conformant el seu model tot admirant el procés dels sòkols, en el món txec.⁴

La base ideològica a l'àmbit català es troba en un ideal noucentista, el “de crear una societat civil harmònica, rica i conscient del seu deure.” (DURAN, 2007, 11)

3) Vegeu Jaume BARRULL, *Les comarques de Lleida durant la Segona República (1930-1936)*, Badalona, 1986, pàg. 130. Tramet en nota a l'article de J. M. VIDAL I SASTRE, “Reflexions i propòsits”, dins *Acció Cultural*, núm. 72 (29.04.1933), pàg. 7-8.

4) Diu Duran: “Per als sòkols, el problema inicial és la salut com a sinònim de fortalesa. Per a Batista, hi ha un component anterior: la millora de la nació passa per una millora individual, amb la combinació en ordres diferents d'esport i cultura. La manca de voluntat, en tots dos casos.” DURAN, 2007, 56.

I això passa per una confluència del conreu del cos (gimnàstica, esports) i l'esperit (formació cultural patriòtica). Els eixos temàtics en què es mourà Palestra són: nació, joventut, cultura, civisme i esport (DURAN, 2007, 12).

El terme “Palestra” prové del món grec clàssic, amb un doble significat: una estructura arquitectònica central en el gimnàs, sobre la qual girava la seva activitat, i una personificació mitològica de la lluita (DURAN, 2007, 89). El seu lema serà “Pàtria, Cultura i Esport” i la bandera, la de sant Jordi.

Entre el vint i el vint-i-dos d'abril de 1930, Palestra publica el seu manifest fundacional, “Als joves de Catalunya”, en diferents diaris de l'època: *La Publicitat*, *La Veü de Catalunya*, *La Nau*, *El Matí* (DURAN, 2007, 68). Aquest manifest serà també reproduït a *La Voz de Urgel*, núm. 99 (15.06.1930) amb la nota que havia estat retirat de l'anterior edició (número) per sobra d'original.

Després de la publicació del manifest, donen l'adreça del primer local, a Casp, 12 (edifici Tívoli), on hi ha Ràdio Barcelona-EAJA i també Acció Republicana, el partit fundat per Antoni Rovira i Virgili.

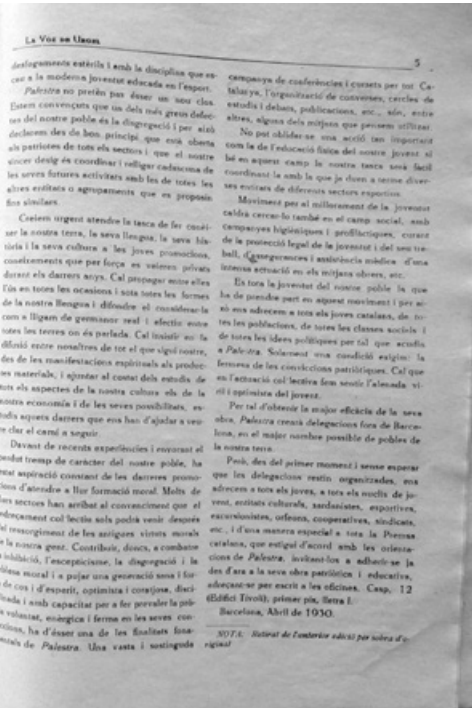
El trenta de novembre de 1930 es farà l'acte de presentació pública de l'entitat al Palau de la Música. Pompeu Fabra és el president, Josep M. Batista i Roca el secretari, i la presidència col·legiada honorífica vol representar una suma de partits polítics catalanistes: Ramon d'Abadal (de la Lliga), Jaume Aiguader (d'Amics de Macià, plataforma pública d'Estat Català), Lluís Nicolau d'Olwer (d'Acció Catalana), Antoni Rovira i Virgili (d'Acció Republicana), i encara Manuel Folguera i Duran (de l'APEC).

Duran resumeix les relacions de Palestra amb els grups catalanistes en quatre moments: és plataforma de tot el moviment (1930-mitjan 1931)/ passa a una millor relació amb la dreta i el centre (fi de 1931-principi de 1932)/ període de concòrdia amb tot el catalanisme (1933-mitjan 1934)/ apropament a l'independentisme polític i a ERC (estiu-octubre de 1934). Després dels fets d'octubre, passa a una situació semiclandestina, tenint refugi, la seu central de Barcelona, al local del club David.⁵

Lluís Duran diu que la primera població que constituí un nucli de Palestra fora de Barcelona fou Agramunt (DURAN, 2007, 78). A l'estiu/tardor de 1930 es van conformant una colla de delegacions, Bellpuig i la Seu d'Urgell entre aquestes (DURAN, 2007, 79). A Tàrrrega, la delegació feu la seva presentació oficial el set de febrer de 1931, presidida per Antoni Vidal i Sastre.⁶

5) Lluís Duran en dona l'última dada d'actuació l'any 1938, en ocasió de la festivitat de Sant Jordi (DURAN, 2000b).

6) Vegeu Xavier TORREBADELLA FLIX, “El Boom de l'esport. Ideologia i societat a l'esport targarí (1920-1937)”, a *URTX*, 25 (abril, 2011), pàg. 423-455, a la pàg. 438. Explica, també, com a Tàrrrega funcionà un gimnàs de Palestra, mantingut pels socis.

De la revista La Voz de Urgel, núm. 99 (15.06.1930)

2. PALESTRA A BELLPUIG

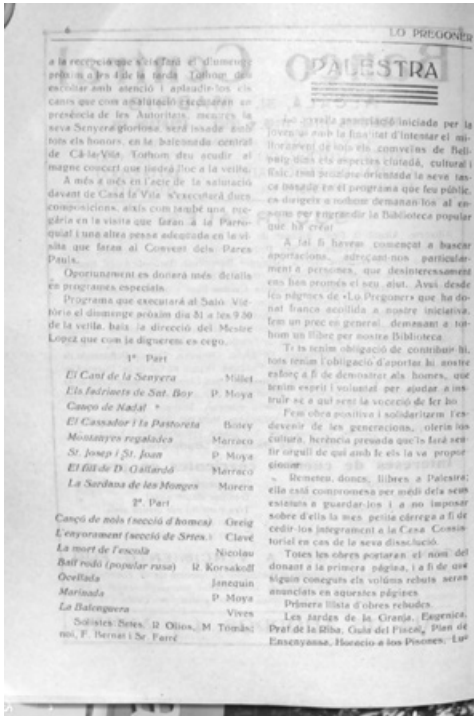
Seguint els escrits que van apareixent a *Lo Pregoner*, trobem que reflecteix de primer l'ambient preparatori que s'anava plantejant a diaris com *La Veu de Catalunya* i *La Publicitat*. Hi ha una preocupació per la formació del jovent.

De fet, el quinzeneri es presentava ja des dels seus inicis (06.1921) amb el subtítol “Quinzeneri jocós per a encarrilar la joventut a l'hàbit d'escriure”. I incloïa una colla d'escrits de joves que parlaven de futbol i de relacions amb noies als balls i a les festes majors.

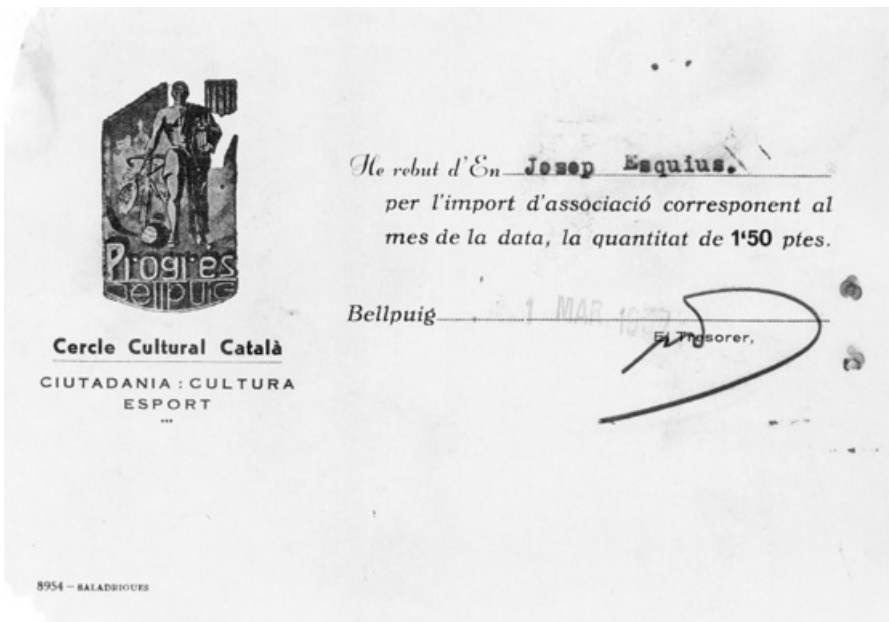
Al desembre de 1929, un escrit, “Al jovent de nostres comarques” es queixava que el jovent només pensava en la ballaruga.⁷

Al gener de 1929, l'escrit editorial “Les enquestes de la joventut”, sense signar, es fa ressò de la preocupació expressada en diaris catalans: “En varis periòdics de Catalunya hi havem vist inserits sengles escrits, expressant amb febrosa manya el pensar de la joventut actual en les diverses enquestes obertes.”⁸

7) *Lo Pregoner*, núm. 193 (18.11.1928).
8) *Lo Pregoner*, núm. 198 (27.01.1929).

Notícia de la delegació de Palestra a Bellpuig (Lo Pregoner).

Rebut de la Societat Recreativa Progrés (Bellpuig)

Lliurament de la bandera catalana a l'Ajuntament de Bellpuig, portada per membres de la delegació de Palestra a Bellpuig.

Constata que la major part del jovent està embadalit amb els esports. Bo és l'esport, diu, però millor seria aprofitar el temps preocupant-se de les grans qüestions de l'esperit, l'estudi de les ciències i les arts.

A la segona quinzena del mes d'agost de 1930 apareix el primer escrit de la delegació Palestra de Bellpuig. Sota l'epígraf "Palestra", diu "La novella associació iniciada per la joventut amb la finalitat d'intentar el millorament de tots els conveïns de Bellpuig dins els aspectes ciutadà, cultural i físic, tant prompte orientada a la seva tasca basada en el programa que féu públic, es dirigeix a tot-hom demanant-los al ensems per engrandir la Biblioteca popular que ha creat." Demanen des de les pàgines de *Lo Pregoner* que hom remeti llibres a Palestra i ofereixen que cada llibre rebut portarà a la primera pàgina el nom del donant. Fan un primer llistat d'obres i donants.⁹

La fundació de la delegació devia d'haver-se produït pocs dies abans d'aquesta primera iniciativa, puix que a la secció "Noves" del mateix número de la revista s'informa que "La novella societat "Palestra" ha convocat una reunió per tal de constituir-se fundant ensems una biblioteca. Té l'estatge social al cafè del Rosalea." (pàg. 8)

⁹) *Lo Pregoner*, núm. 239 (24.08.1930), pàg. 6-7.

Just al següent número de *Lo Pregoner* s'informa de la visita de l'Orfeó Borgenc a Bellpuig; després de la visita a l'església (on Valeri Serra els fa de cicerone sobre la història del mausoleu) i al convent, tornats a la plaça Sant Roc, "on la novella Societat Palestra organitzà una audició de Sardanes que executà La Principal de Lleida. Era col·locada la Cobla a un palco davant la Capella de Sant Roc.

L'Audició es componia de les Sardanes següents:

«Margaridó», Molins; «Tardor», Cullell; «La Rosada», Garreta; «Aigua torde-renca», Rosell; «Marinera», Pérez Moya; «Fresca com la Rosada», Vilaró; i «La Santa Espina», Morera, que foren puntejades per una multitud de sardanistes; entre el jovent de l'Orfeó visitant i'l local feien bastantes anelles.

La Plassa de Sant Roc i contorns era un verdader formiguer de gent que inquieta es juntava a la festa. Ja era ben fosc quan acabada l'audició, sonaren els acords de la "Santa Espina" que fou ballada, aplaudida sorollosament i repetida i després paulatinament s'anà desallotjant la plassa."¹⁰

I encara, a les deu de la nit, començà el concert de l'Orfeó Borgenc al teatre Victòria.

Al mateix número de la revista hi ha el programa de la Festa Major i, pel diumenge, catorze de setembre, a dos quarts d'una hi ha la gran tronada i després gran concert davant de la casa del Consistori (l'Ajuntament) a càrrec de la Cobla Orquestra Barcelona. I precisa "Seguidament s'entregarà a l'Ajuntament, una bandera catalana recaptada per suscripció popular que al hissar-se per primera vegada a la façana de l'Ajuntament serà als acords de la Santa Espina." (pàg. 8)

Al núm. 241, passada ja la Festa Major, s'informa que "L'acte de l'entrega i hissar la bandera catalana a la balconada de l'Ajuntament revestí solemnitat. Fou aquella portada per alguns individus de Palestra fins al balcó on l'Alcalde accidental En Francesc Font l'arborà als acords de la Santa Espina executada per la Cobla Orquestra Barcelona i amb una salva d'aplaudiments del nombrós públic congregat a la plaça."¹¹

Es comença a parlar de l'Estatut de Catalunya, i, al número següent de la revista, consta la notícia que "Ha sigut sellada per ordre governativa la novella societat "Progrés" instal·lada a l'antic Cafè del Rosalea."¹²

10) *Lo Pregoner*, núm. 240 (14.09.1930), pàg. 4.

11) *Lo Pregoner*, núm. 241 (28.09.1930), pàg. 11. Recordem que als períodes dictatorials, en què estava prohibit l'himne dels Segadors, era la Santa Espina, el cant que n'ocupà el lloc i el simbolisme.

12) *Lo Pregoner*, núm. 243 (26.10.1930), pàg. 9. Els motius d'aquesta sanció sembla que foren per una manifestació que s'originà el dissabte, dia onze, a l'estació. No precisa si fou per l'Estatut. Al núm. 244 (26.10.1930), pàg. 8, s'informa que "S'ha autoritzat el funcionament de la novella societat "Progrés".

A partir del número 246 comencem a trobar la reproducció d'articles d'Àlvar Argany, signats a Barcelona.¹³ Aquests articles reflecteixen interessos directes de Palestra i són: “Mirant la joventut”,¹⁴ “L'enfortiment espiritual”¹⁵ i “Les nostres lletres”.¹⁶

A l'article “De Palestra”, signat per Àlvar Argany amb data de Barcelona, abril de 1931,¹⁷ l'autor informa sobre els valors de Palestra i exposa que és oberta a tots els joves, amb l'objectiu de catalanitzar Catalunya; diu que compten ja amb un any de formació i hi ha creades múltiples delegacions; conclou amb una crida als joves: “Joves i noies catalans, qualsevol que sigui la vostra posició social, les vostres doctrines i el vostre criteri polític, us cal conèixer Palestra.

Si teniu consciència de ciutadans catalans ho fareu, i si no la teniu, l'heu de posseir. Lluitem a Catalunya i per Catalunya, perquè hi som i en som ciutadans.” (pàg. 7)

Alhora, hi ha editorials que també aposten per valors coincidents amb els que va potenciant Palestra: “De la cortesia”, “Ciudadania”.¹⁸ Sobre aquesta qualitat, diu: “Segons els bons diccionaris, la paraula ciudadania indica la manera honesta d'exercir els drets del ciutadà”, i s'estén en el sentit del servei a la comunitat, amb l'actitud d'administrar i governar rectament per part de qui n'ocupa els càrrecs, tot tractant les coses públiques com a pròpies.

Pel dia vint-i-cinc de març de 1931 hi havia anunciada una conferència de Palestra al Victòria; els conferenciants no pogueren venir i, al núm. 254 de *Lo Pregoner*, hi ha una breu i seca nota en què consta que no es realitzà per no haver comparegut els conferenciants. Uns números després, s'anuncia per al maig, tot concretant conferenciants: “Per a donar una prova del sentiment que el no assistir a la conferència anunciada de Palestra donà als directius, malgrat fossin causes alienes a la seva voluntat, ha acordat que el dia 5 del pròxim Maig vinguin a Bellpuig el President mestre Pompeu Fabra amb Na Carme Espinosa de los Monteros i En Joan (sic) Bautista (sic) Roca.

Noms tots de gran prestigi dins el món intel·lectual.”¹⁹

13) Àlvar Argany consta com a conferenciant a Barcelona, l'any 1931, en tant que membre de l'Associació Catalana d'Estudiants. Vegeu *L'Opinió*, núm. 50 (31.07.1931), pàg. 2.

14) *Lo Pregoner*, núm. 246 (07.12.1930), pàg. 4-5.

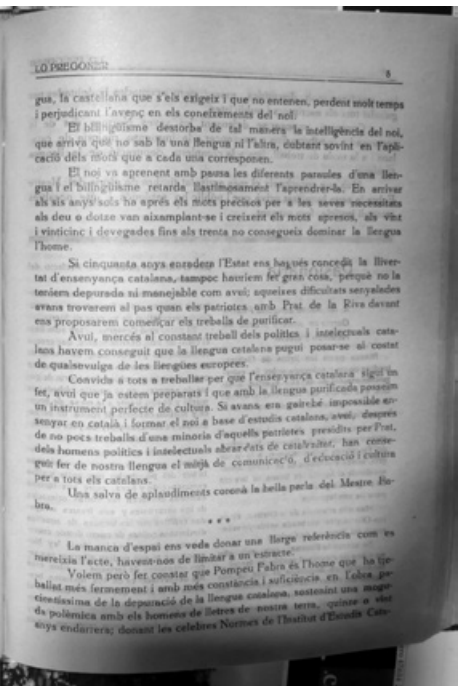
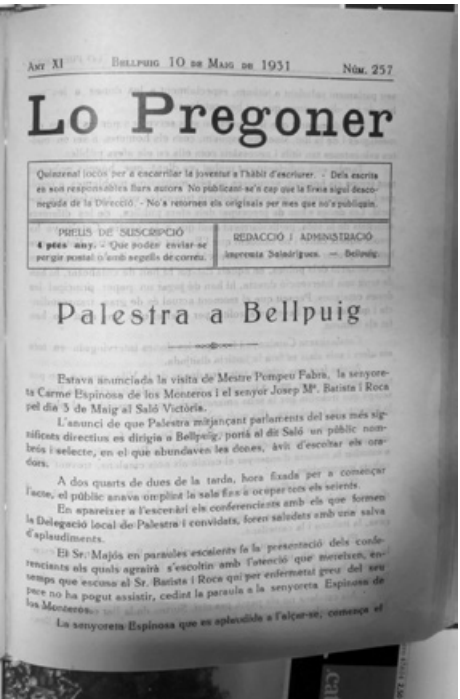
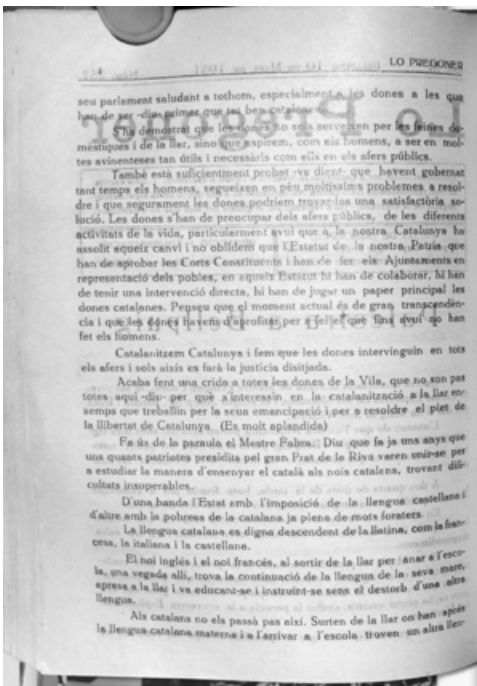
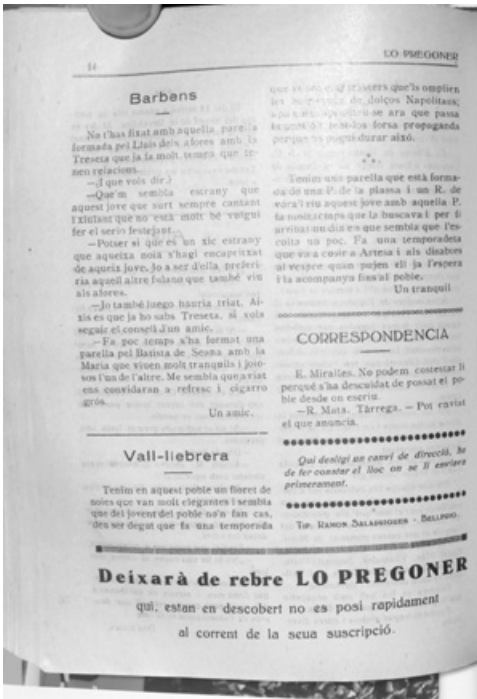
15) *Lo Pregoner*, núm. 248 (06.01.1931), pàg. 4-5. Conclou: “A l'enteniment del jove sobretot, tan propens a les divagacions, li cal un cos de doctrina de sòlids principis que allunyant-li la vaguetat d'idees i l'indiferentisme que porten les paraules bufades, li dongui un criteri de veritat, aquest criteri que enforteix l'esperit dels homes que volen la llibertat de tots els pobles.” (pàg. 5)

16) *Lo Pregoner*, núm. 251 (15.02.1931), pàg. 5; núm. 252 (01.03.1931), pàg. 4-5; i acabament al núm. 254 (29.03.1931), pàg. 5-6. Parla sobre el renaixement literari i la necessitat d'estendre l'ús de la llengua a les comunicacions personals (correspondència).

17) *Lo Pregoner*, núm. 255 (12.04.1931), pàg. 6-7.

18) Són: *Lo Pregoner*, núm. 250 (01.02.1931), pàg. 3-4; i núm. 251 (15.02.1931), pàg. 3-4. Ambdós sense signar.

19) *Lo Pregoner*, núm. 255 (12.04.1931), pàg. 9. Aquí el redactor de la nota ha confós el nom i aplica llavors l'extensió d'aquest al primer cognom, que pren també com a part del nom (Joan Baptista).

Al final, se celebrà el dia tres de maig i se'n feu una extensa crònica com a article editorial al número 257: "Palestra a Bellpuig".²⁰ És, certament, l'acte més important de Palestra a Bellpuig. No pogué venir Batista i Roca, però sí que hi foren i feren les seves conferències Pompeu Fabra i Carme Espinosa. Els presentà el senyor Majós, per la delegació local de Palestra. Ho podem complementar amb les dades que en tenim de Tàrrega, puix que consta que al matí són a Tàrrega, a fer les xerrades i, acabades aquestes, els acompanyen "fins a l'auto que havia de conduir-lo [a Fabra i a la senyoreta Espinosa] a Bellpuig, on hi havia de donar una conferència."²¹

Tot i no trobar una identitat clara entre la delegació local de Palestra i el local de Progrés, sí que tenim mostres d'una relació estreta. D'un i altre es diu que tenen la seu social al cafè Rosalea. I aquest "senyor Majós" sembla que podem identificar-lo amb Josep Majós, membre de Progrés, que serà nomenat secretari al juny²² i nomenat després, a l'agost, president de la comissió de Cultura de Progrés.²³

Insistint en aquesta relació, trobem que, el nou d'agost, la societat Progrés inaugura un nou estatge social i ho celebra amb sardanes i ball. I, a la nit, hi dóna una conferència cultural el jove de Palestra Jaume Andreu.²⁴

Encara, trobem la coincidència entre els valors destacats en dir a Bellpuig que s'ha conformat la delegació de Palestra ("ciudadà, cultural i físic") i els que consten a Progrés, que es presenta com a "Cercle Cultural Català", amb el lema "Ciudadania, cultura, esport".

Seguint la línia de Palestra, encara que no en faci referència explícita, trobem l'inici d'articles firmats per Sangralemany.²⁵ El primer, "Nostra catalanització",²⁶ aborda un dels temes que Palestra tira endavant: la retolació en català. Diu que, a Bellpuig, abans de la Dictadura només un establiment posà en català el seu rètol, l'hi prohibiren i hi posà una pintada damunt que permetia seguir-lo veient; ara, anima l'ajuntament i els altres establiments a retolar en català carrers i establiments.

Seguirà amb "Les edats de la dona",²⁷ on comenta un article sobre la triple edat de la dona a la joventut que ha aparegut en una revista americana.

20) *Lo Pregoner*, núm. 257 (10.05.1931), pàg. 3-6.

21) *Crònica Targarina*, núm. 506 (09.05.1931), especialment a l'article "L'acte públic de «Palestra»".

22) *Lo Pregoner*, núm. 259 (07.06.1931), pàg. 9.

23) Consta aquest nomenament a la renovació de càrrecs. *Lo Pregoner*, núm. 263 (02.08.1931), pàg. 8. Hi són nomenats càrrecs per a comissió de Festes, comissió de Cultura i Bibliotecari.

24) *Lo Pregoner*, núm. 264 (16.08.1931), pàg. 9.

25) Creiem poder-lo identificar amb el jove Ramon Sangrà Alemany, que apareix en alguna nova genèrica del jovent. Sabem que anirà a Barcelona a complir el servei militar i farà llavors articles a *Lo Pregoner* sobre la ciutat.

26) *Lo Pregoner*, núm. 260 (21.06.1931), pàg. 6.

27) *Lo Pregoner*, núm. 267 (27.09.1931), pàg. 6-7

El tercer, “Els pantans i llacs de Tremp i Capdella” (tema excursionista),²⁸ conté la crònica de l’excursió formativa que organitzaren en agrupació excursionista entre Bellpuig, Preixana i Anglesola i realitzaren el sis de setembre. Acaba al núm. següent.²⁹

Al novembre, hi ha una campanya de Palestra, juntament amb Unió Catalanista, que els porta a terres ponentines. El diumenge, 5 de novembre, a les onze del matí, hi ha un míting al teatre Victòria amb participació de destacats membres de Palestra de Barcelona, que “Fou l’acte inicial d’una campanya catalanesca que es realitzava des de la plana urgellenca fins a l’alta montanya pirinaica durant els dies 6, 7 i 8.

Obre l’acte el jove i conegut orador Jaume Andreu, que excusa el parlament del seu company Àngel Morera per falta de temps. Parla després la noia Rosa Ferrer, vinguda de Barcelona, per adreçar-se a les noies de la vila. Defensa l’actuació que li cal a la dona i que l’home ha de respectar. Després l’intel·lectual J. M. Batista i Roca, secretari general de Palestra, parla del passat i present de Catalunya amb aplaudiments constants.”³⁰

Hi haurà un detallat seguiment de l’Aplec de Balaguer en un escrit sense signar.³¹ Commemoraven la caiguda de Balaguer l’any 1413 després d’un setge amb defensa heroica. Organitzaven Unió Catalanista i Palestra i hi vingueren representants de Barcelona, de diferents partits. Diu: “També hi havia representants de Lleida, Bellpuig, Cervera, Tàrrrega, Agramunt, Borges i Mollerussa. L’acte se celebrà al Teatre Principal que era ple de gom a gom.” (pàg. 5)

No consta qui hi anà en representació de Palestra de Bellpuig. Sí que, en resumir els parlaments de tots els oradors, el cronista va destacant la línia catalanista amb el record històric de la defensa de la terra.

Tornem a trobar notícia de Palestra a la celebració de la diada de Sant Jordi, l’any 1932. A “Noves”, trobem que “La festa de Sant Jordi, Patró de Catalunya, s’ha celebrat a Bellpuig amb ballades de Sardanes i una conferència de l’Advocat i orador de Palestra F. Maspons i Anglasell al saló Victòria, parlant d’«El dictamen jurídic de l’Estatut”. S’ha vist els balcons de Câ la-Vila, societats i alguns particulars, ornats.”³²

Al juny d’aquest mateix any es funda l’Ateneu Democràtic Prat de la Riba, que farà clara contraposició a l’Avenç Republicà, fundat abans.

28) *Lo Pregoner*, núm. 268 (11.10.1931), pàg. 7.

29) *Lo Pregoner*, núm. 269 (25.10.1931), pàg. 6-7.

30) *Lo Pregoner*, núm. 271 (22.11.1931), pàg. 9.

31) “L’Aplec de Balaguer” *Lo Pregoner*, núm. 271 (22.11.1931), pàg. 5-6.

32) *Lo Pregoner*, núm. 282 (24.04.1932), pàg. 10.

Durant l'any hi ha incidents d'actes en favor i en contra de la religió, es constata el cas dels primers nens inscrits al registre sense batejar i també els primers enterraments civils. Vam entreveure –i comentar amb exemples– aquesta progressiva radicalització de posicions en estudiar l'Ateneu Democràtic Prat de la Riba.

L'últim acte clar que trobem de la delegació de Palestra de Bellpuig es produeix a la festa de Sant Jordi de l'any següent; no s'esdevé a la pròpia població i, tot i així, mostra la via d'enfrontaments a què ens referim. Diu la nota: “Per a commemorar el Centenari de Aribau els afiliats a Palestra d'aqueixa Vila anaren a Sant Martí de Maldà a encendre el foc patriòtic que en altres cims de Catalunya havien també de fer. Alguns veïns de la població abans dita ho prengueren malament i hagueren de marxar sens fer el foc.”³³

La radicalització de partits a la població afectà també els joves, que s'apuntaren a l'Avenç o bé a l'Ateneu Democràtic Prat de la Riba.³⁴ Dels tres que hem pogut destacar de Bellpuig, Jaume Andreu, Àngel Morera i Ramon Sangrà Alemany, hem pogut comprovar que el germà d'aquest últim, Josep Sangrà Alemany, al juny de 1933, anirà, juntament amb Ramon Saladrigues Ortís, a Barcelona, a l'Assemblea de Joventuts de la Lliga, en representació de la Joventut Nacionalista de l'Ateneu; al desembre consta com a membre de la Junta de la Joventut Nacionalista de l'Ateneu i posteriorment, al gener de 1935, serà elegit president de la Joventut Nacionalista.³⁵ El germà gran, Ramon Sangrà Alemany, serà un dels candidats que presenta l'Ateneu Democràtic Prat de la Riba a les eleccions municipals del gener de 1934.³⁶

No hem trobat referència dels altres dos; sí que trobem coincidències de cognoms, també, entre gent de les juntes de Progrés i de les de l'Ateneu. Palestra i Progrés, doncs, a Bellpuig, després d'un període primer d'apoliticitat, presentaren una clara orientació cap a l'Ateneu Democràtic Prat de la Riba, vinculat a la Lliga Regionalista. La vitalitat de l'Ateneu esborrà, a la pràctica, la de Palestra. Fet més explicable encara, si tenim en compte l'orientació última de la seu central de Palestra, que anava cap a l'Esquerra.

3. PALESTRA A AGRAMUNT

En fem la visió bàsicament a partir del que en diu *La Voz de Urgel/La Veu d'Urgell*. A mitjan juliol, *La Voz de Urgel* publica, dins la crònica d'Agramunt, que: “Fa uns

33) *Lo Pregoner*, núm. 308 (23.04.1933), pàg. 9.

34) Avenç Republicà fou creat a la vila, al desembre de 1930 (*Lo Pregoner*, núm. 247 (21.12.1930), pàg. 9); i l'Ateneu Democràtic Prat de la Riba al maig de 1932.

35) Vegeu el nostre treball “L'Ateneu Democràtic Prat de la Riba (1932-1936)” a *Quaderns de El Pregoner d'Urgell*, núm. 28 (2015), pàg. 21-42, en concret, pàg. 29 i 27.

36) *Lo Pregoner*, núm. 327 (14.01.1934), pàg. 6.

dies que la Delegació de “Palestra” d’aquesta vila va començar les seves tasques portant a cap un míting inaugural, en el qual prengueren part, altra alguns oradors de la localitat, el senyor R. Font i Farran, enviat per “Palestra” de Barcelona.

El manifest repartit amb tal motiu mereixé generals i elogiosos comentaris.

Sabem que “Palestra” d’aquesta vila té diferents projectes en cartera almenys una conferència mensual.”³⁷

I a inicis d’agost s’informa del pas de Pompeu Fabra per la vila: “Els dies 2 i 3 d’aquest mes han estat de festa per a la nostra vila, festa gran en el noble aspecte cultural i esportiu.

Dissapte, per tal de correspondre a la visita que els elements de “Palestra Agramuntesa” feren al senyor Fabra, al seu pas per Artesa de Segre, uns quinze dies abans, l’ilustre filòleg català, de retorn de la seva estada a muntanya, volgué visitar els membres de l’entitat local i dedicar-los unes hores de la seva agradosa i sempre interessant conversa. Per tal que l’estada entre nosaltres pogués revestir tota la importància que mereixia, a la nit se celebrà una gran reunió a l’estatge social de “Palestra Agramuntesa”, davant del qual, en forma senzilla, sense pose afectada i com de sobretaula, el senyor Fabra tingué entretinguts els socis d’aquesta entitat durant hora i mitja, descabdellant qüestions tan importants com la de la necessitat que tots els catalans usem íntegrament la nostra llengua i la usem acuradament.

Tots els que tingueren la joia de sentir el mestre restaren encisats.”³⁸

I encara, al mateix número, es parla de la festa futbolística amb benedicció de la bandera de gala del club de futbol que se celebrà a les tres de la tarda, en un dels teatres de la vila. Fou un míting esportiu i cultural, presidit per Pompeu Fabra. Diu que Ramon Balagué, metge i president del club de futbol, presentà i clogué l’acte. I els oradors foren el senyor Mussons, fill d’Agramunt però resident a Barcelona, el senyor Domènec Pallerola,³⁹ el senyor Sunyol i Pompeu Fabra.

Continuen les xerrades d’estudiosos d’Agramunt mateix. Així, al desembre de 1930, consta que l’erudit local Joan Viladot feu una conferència al local social de Palestra amb el tema “Recobrem-nos recobrant nostra llengua”.⁴⁰

Són presents també a l’aplec de Balaguer.⁴¹

4. PALESTRA A MOLLERUSSA

No hi ha constància que a Mollerussa arribés a conformar-se una delegació de Palestra. Sí que consta la notícia de la constitució d’una delegació d’Acció

37) *La Voz de Urgel*, núm. 101 (15.07.1930), pàg. 10.

38) *La Voz de Urgel*, núm. 103 (15.08.1930), pàg. 9.

39) Es tracta de l’escriptor i periodista que signava Domènec de Bellmunt, puix que, tot i viure a Barcelona, havia nascut a Bellmunt.

40) *La Voz de Urgel*, núm. 112 (30.12.1930), pàg. 10.

41) *Lo Pregoner*, núm. 271 (22.11.1931), pàg. 5.

Catalana. Dins “Notícies locals” consta: “A nostra població ha quedat constituïda una delegació d’Acció Catalana que es proposa treballar pel triomf de Catalunya i de propugnar per una estructuració federativa de les terres peninsulars dins la forma republicana.”⁴²

I al mateix any trobem notícia d’activitats de la Joventut Catòlica Montserratina, similars a les que faria Palestra.⁴³

Tres mesos després, consta que l’entitat es renova amb el nou nom de Joventut Catòlica Republicana, i consta que estarà adherida a la Dreta Republicana.⁴⁴

La revista fa propaganda d’actes de Palestra en altres poblacions, especialment de Bellpuig, Tàrraga i Agramunt. També apareix la propaganda de la trobada de Palestra i Unió Catalanista que es realitzarà a Balaguer en la celebració del setge i rendició de Balaguer, i allí es parla d’una representació de Mollerussa.⁴⁵

En la col·lecció de números que hem pogut consultar hi ha un salt de gairebé dos anys de la revista que ens impedeix fer un seguiment de l’any 1932 i bona part del 1933, on potser podríem veure’n l’existència de delegació.

Al setembre de 1933, *La Veu d’Urgell* reproduïx l’article de Josep M. Batista i Roca, “Creació del comitè català d’amics d’Andorra”, signat a Barcelona, el 31 d’agost de 1933.⁴⁶ Batista diu que “Com a catalans nacionalment identificats amb els andorrans, hem de fer sentir pertot la nostra veu per expressar d’una manera clara i enèrgica el profund disgust que ha causat a Catalunya l’ocupació d’Andorra per forces noestrictament pròpies dels coprínceps, sinó pertanyents a la República Francesa.” (pàg. 7) Acaba amb la petició formal que siguin retirades aquestes forces.

La Veu d’Urgell sí que ens informa que acudiren trenta-cinc mollerussencs a l’Aplec de les Joventuts de Lliga Regionalista, a Terramar (Sitges).⁴⁷

No apareixen més dades sobre Palestra. Tan sols destacaríem, per la temàtica, un article publicat en quatre parts, titulat “La joventut catalana i la seva educació moral”, que apareix signat per T. Sidamunt (sembla un pseudònim).⁴⁸ Són reflexions a favor d’una educació amb valors religiosos, després que des del govern central s’aprovés el decret d’ensenyança pública i laica.

42) *La Voz de Urgel*, núm. 104 (30.08.1930), pàg. 7.

43) *La Veu d’Urgell*, núm. 116 (28.02.1931) i núm. 117 (15.03.1931), on hi ha el resultat de les eleccions de càrrecs de l’entitat.

44) *La Veu d’Urgell*, núm. 124 (30.06.1931), pàg. 8.

45) *La Veu d’Urgell*, núm. 133 (15.11.1931), pàg. 5-6.

46) *La Veu d’Urgell*, núm. 177 (15.09.1933), pàg. 6-7.

47) *La Veu d’Urgell*, núm. 179 (15.10.1933), pàg. 5.

48) A *La Veu d’Urgell*, núm. 185 (15.01.1934), pàg. 5; núm. 186 (30.01.1934), pàg. 5-6; núm. 190 (30.03.1934), pàg. 4-6; i núm. 193 (15.05.1934), pàg. 5-6.

5. PALESTRA A TÀRREGA

De fet, la delegació de Palestra a Tàrrega és la més activa de totes les terres ponentines i també la que millor va reproduir el model del que havien de fer, puix que, encara que una mica tardana en els inicis, aviat va organitzant-se com una delegació ben completa. Tenen local social al carrer Agoders, 39, baixos; aconseguixen el traspass de la Biblioteca Popular; organitzen conferències setmanals d'algun dels seus membres i també inviten membres del nucli barceloní; obren també la Secció Femenina; mantenen grups d'excursions; organitzen cursets de llengua catalana, de fotografia i d'altres matèries; i, finalment, obren un gimnàs. També participen a les diverses campanyes endegades per Palestra de Barcelona, com la de catalanització de carrers i establiments, i en trobades més generals.⁴⁹

A més a més, van informant de totes les activitats, de primer en més d'una publicació i amb avisos personals als socis, però finalment veiem que tenen una secció constant a *Crònica Targarina* i acaben per no passar avisos als socis, tot comunicant-los que cada dissabte mirin aquesta secció de la publicació, puix que és on trobaran les activitats de Palestra.⁵⁰

La quantitat d'informació que proporciona aquest setmanari sobre l'activitat de la delegació de Palestra a Tàrrega demana un treball a part, per fer-ne el seguiment i sistematitzar totes les activitats. N'hem fet el seguiment, però aquí quasi només hem fet ús d'aquelles dades que ens aclarien o ampliaven altres dades de les altres delegacions.

Cartell per a la celebració de la Diada del Llibre, 1932. *Crònica Targarina* núm. 556 (22.04.1932).

49) Aquesta campanya porta no solament a la catalanització dels rètols, ans també a la introducció d'una colla de noms nous de la República, la història de Catalunya i la de Tàrrega: Avinguda de Catalunya, carrers de 14 d'abril, Rafel de Casanoves, Pi i Margall, Ignasi Iglesias, Prat de la Riba, 2 d'agost, Mestre Güell, Àngel Guimerà, Valentí Almirall, Independència, Torras i Bages. Vegeu *Crònica Targarina*, núm. 522 (29.08.1931), article "El canvi de nom dels carrers".

50) Una de les notes que publiquen és ben clara sobre aquest fet: "Una vegada més hem de recomanar als nostres associats i simpatitzants tinguin l'amabilitat de llegir aquesta secció de CRÒNICA TARGARINA cada dissabte, per enterar-se dels actes "que celebra la nostra Delegació de Palestra", ja que ordinàriament és l'única forma que ho fem públic." *Crònica Targarina*, núm. 521 (22.08.1931).